

Kua la uka yelle

Ninkāre

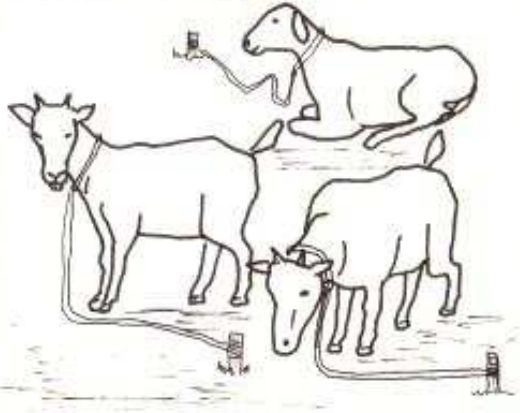
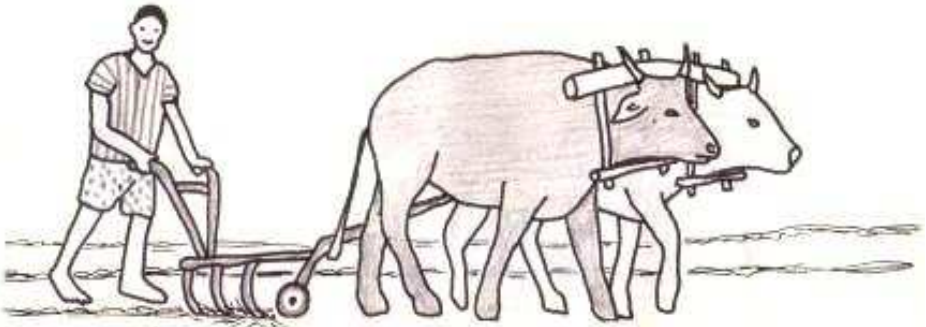
L'alphabet utilisé dans cette publication est en accord avec l'alphabet agréé par la Commission des Langues burkinabè.

Deuxième édition
Première impression
Premier trimestre 2001

© Tous droits réservés
Société Internationale de Linguistique
01 B.P. 1784
Ouagadougou 01
Burkina Faso

NA0101

Kva yelle

Mõogõ yõ'a yelle

Ti guuse da yõ mõog. Ba sãn yeti: « Abõnõ de la mõ-yõ'ora », ba boori ti ba yeti a de la yel-sã'ama. Asira, bugum sãn laņe weego, yela to'o-to'ore sã'anu me: Mõogõ wuu diti me, ti ti-pıgsı mẽ dita.

Baa ti-kãra la, bugum diti ba me, sã'ana ba, boti ba puuro la ba võoro sũra, ti ba yaala, ti baseba kiira. Bugum sãn laņe weego, a diti bõn-seba la bõn-võõsı seba wuu n boe tẽņa base ti tẽņa la tara yẽlum na me, ti ba lebgra bu-zẽ'era, ti kusebgo pe'era ba fõrgra, dee base tẽņ-gõņõ la zãņa, ti põ'osgo ka le bõna, ti tẽņa la sabgra.

Bela saaga sãn ni, ko'om na wuu zoti tõlla me ka le kẽ'era tẽņa, la sela n ka le bõna pĩ tẽņa la base ti tẽņa la kuta me.

Weego yõ'a de la mõogõ,
la tusı, la tẽņa sã'aņõ,
la yõore woore.

Bela ti guuse,
da yõ'ora mõogõ.

Ti pese ti vato sōṇa

Sigre sān lēm, la mase me ti ti malge ti vato, ti burga wakate da wa paage, ti ti vato ken āna yāgma la tēntuuro la mōoro. Ti dēṇe pese, kā'ase gō'osi, la sōgro la yō. Dee vaage kēnkā, la mōogo, la vōoro base zē'e-weglsi la, ti saaga sān ni ti zē'a la bukra. Ti sān bōora ti ti kō va-paale, ti se tusi, la pikma, dee vige yēga, malge zē'a la gā'ale.

Ti saaga sān ni, ti yāṇa kō bure.

Ti ēņe ti zē'esi la bugulgo ti ti kva māale.

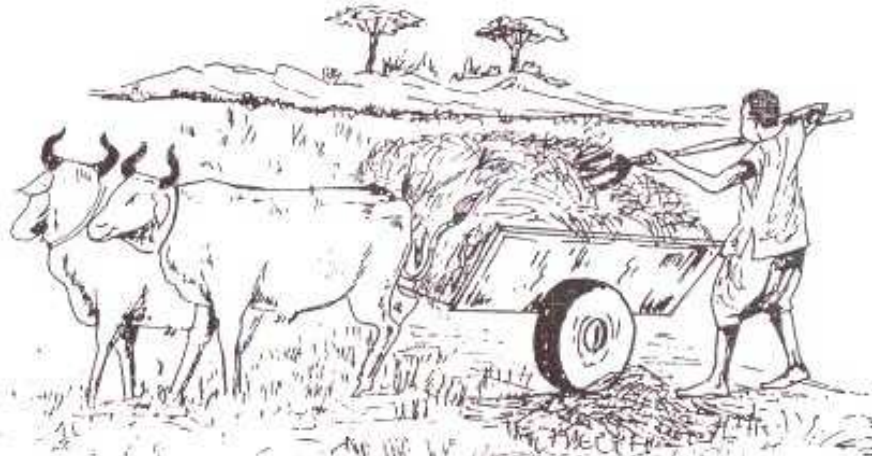
Zē'a sān dena tēn-nare ka gaam na bugulgo, a ka taru yēlem. Tōma mi me ti dūnsi bīnno de la bugulgo.

Nasaara bugulgo mē boe me.

Tēņa ān wu zēerō la. Zēerō sān yē kōlgo, la yaarum, la nēnno a lebge la zē-yēlga. Tēņa sān ka tara bugulgo, a ka zā'asum. Bōn-buuri sān yese zē'am n ka ān yēlem, ba ka yōori tōtō, ba ka lebgre kāra. Ba sān wa seke ba isge, ba burum me āna pūgsi pūgsi, wōnna pūgsi, ti ba bea mē āna pūgsi.

Bela ti yēti me ti ti kōori la va-kāra nāmsra, la a yōoro ka zo'oge.

Bela, ti ita ti zē'esi la bugulgo, ti ti kva māale.

Tı ita tı bõn-buuri tum

Tı sãn dıke bõn-buuri pĩ tēja, a tarı la a be'eba n zotı dēņra taaba tı ba di ē. Tõma tã wun gu kõrēnsı, la kīini me tı ba da pe tı sēbrõ. La, la dagı bãma mã'a: Gõmasiisi, la ēsı, la gũure, la mõka, la kãtãn-gũula mẽ de la bõn-buuri la be'eba. Ba sãn kē yē ba, ba kõ'õn diti ba me. Bela tı wun ēņe la wãne tı bõn-buuri la telge?

Tı wun mõrgē me ε bõn-buuri tum gaam bure. Tum de la yabga buuri, a kuurı la bõn-buuri be'eba.

Bela tı ita tı bõn-buuri tum buta.

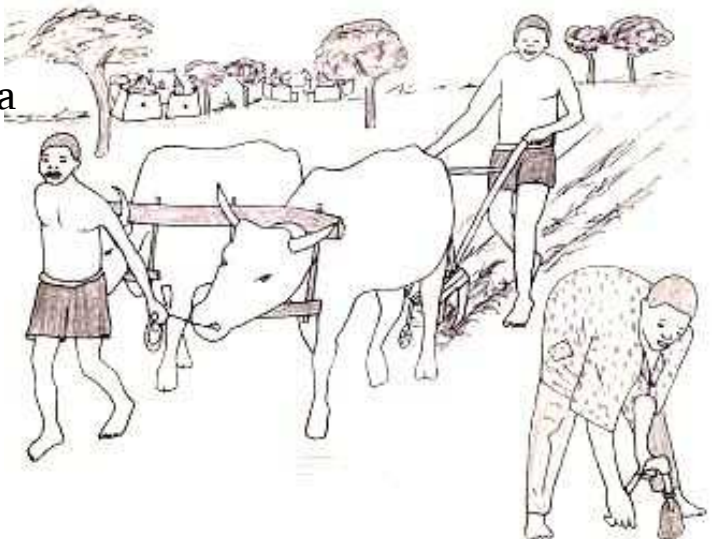
Ti malge ti zē'esı bure

Pesga de la va'am malgre. Bugulgo ıręo de la va'am malgre, ti la pa'asra zē'am la yēlem. La tōma yēti me ti saaga sãn niira ti zē'a la dena saalga, ko'om na zoti la

toto fōrgra ka kē'era tēņa. Bela mǎ'asre la ka yuuri, ti tēņa la kuta toto. Fu sãn bure, ba ka tǎ wun yese nāana, la ba sãn yese, ti saaga ka buęe, bōn-bula la kiira me.

La fu sãn tara niigi gurge zē'am la, ti saaga ni, ko'om na kē'eri tēņa me sōņa, ti mǎ'asre la yuura, ti bōn-buuri la bulla yesra yōora toto. Tēņa sãn buke, ba yēga tǎ wun kē tēņa me ęera dia b'ora ba.

Bela ba yem na
tari pǎņa me
isgra toto.

Ti sãn buta folle-folle, ti ti wun tã'age tunna nãana gãna

Nërba baseba tẽ'esri me ti bãma sãn ze'ele bõ, bu
bēese bēena bure folle-folle, burga wakate wun wa
tole me,

ti bãma nãn ka bure. La de la mi'ilum n kai.

Seba n buti folle-folle la yẽ a yõorõ me. Ba tã me bõ,
wẽrge bure, ti bãma la nërba baseba la lagim ba'ase.

Burga sãn paage, ba yõgru ba dũnsi la sõgra la
nasaara kũure ve'era dõla fõla la kõra tõtõ. Bela ba
mẽña ka ba targra, la ba vato la mẽ wun dẽnge nërba
baseba la bõnõ me ba'ase.

Ba tã wun kõ va-paala me bure lõnnõ, la sãnkaam
pa'ase bõn-kõõla baseba.

Nër-bãma ka tã ka telge.

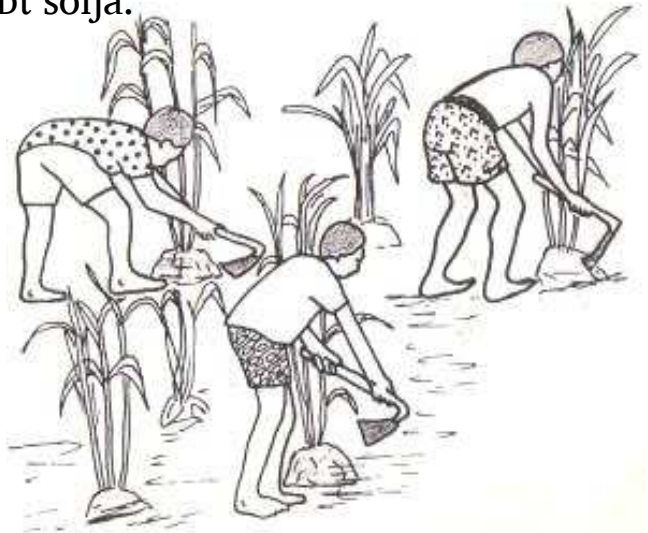

Ti bɪsra kva yelle sōŋa

Fu sãn malge fu va'am bure ti si yese, bure fu sēnkaam, la lɔnnɔ, la bōnɔ baseba ti ba wuu yese naage taaba, ti fu bɪsra ti ba āna pɔl-pɔli, ba tari la nin-pulum. La mōogɔ mē sãn fuke bita, tara kva la dāana ti fu sãn ka narge pāŋa, fu sãn wa bāŋra la, ti mōogɔ la di fu kva la mɛ.

Bōn-kɔɔla wuu boori la tɪbga. A boori la dōoa la bo'osgo, la bugulgo, la tulgre, la sa'aŋɔ, la fu vō kanarsɪ la base. Dōoa de la fu gurge kv mōogɔ la, dee bo'ose ba. Tulgre de la ti malge ba tila ēŋe keelem ēŋe mĩ, dee ti mōogɔ la ki.

Sa'aŋɔ de la ti kɔ keelem ēŋe ba tila, ti mǎ'asre la tǎ'age yuuge, ti ba bɪ sōŋa.

**Ti bɪsra ti bõn-kɔɔla yelle sõŋa,
ti sela da sã'am ba**

Bõn-yooro n boe dita bõn-kɔɔla la. Ba obrɪ la ba yēga bu ba vōoro dee basra ba, ti ba yaala kiira. Wu tōma n gaani bõn-buuri tum buta la, tum n mē boe kuvra bõn-yooro seba n diti bõn-kɔɔla la.

Tōma sãn bɔɔra ti tã wun yē tum na mε kua-na'adōma zē'am. Ba wun pa'ale tɔ ti wun ēŋe se'em ku bõn-kɔɔla la be'eba. Tōma n mi wãna wuu tiire la, ti kãn base ti bõn-kɔɔla la, ti ba sã'am. Ti wun buse ti kua la yelle mε sõŋa.

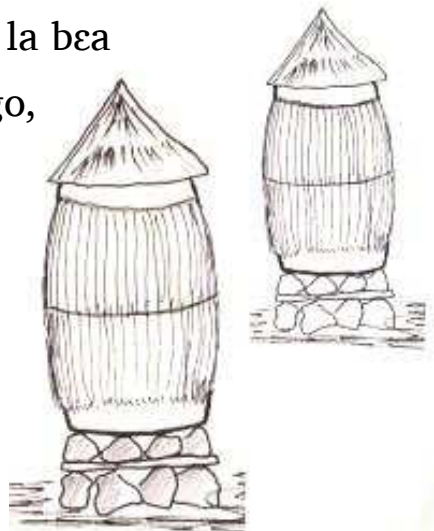
Ti bĩᅇra ti bõnɔ na ti ti kɔ la bea sõᅇa

Tõma yẽti me ti bõn-kɔɔla la ti ti kɔ la, bea mẽ tarı la be'e'eba. Ti sãn ka bɔɔra ti ba sã'am, ti yi guuse ti bĩᅇre la da bĩᅇe a kasa bĩᅇre. Bela iyã ti malᅇe ti bãare sõᅇa ita ti bõn-kɔɔla la bea bilam. Ko'om sãn ka kẽ'era a pɔam ti a bukra, dabeem ka tarı tɔ ti ti bõn-kɔɔla la bea wun sã'am.

Tun bĩᅇe bõn-seka la wuu wun ken ãna sõᅇa me. Halı ti ti sãn looge ti di, bu ti koose, bõn-kɔɔla la bea nifo ãn sõᅇa me, paara nẽra woo yem.

Bela ti bĩᅇe ti bõn-kɔɔla bea sõᅇa.

Bõn-kɔɔla bea n sũm sela pɔam, boortı la fu malgra ba. Ti sãn bɔɔra ti ti bõn-kɔɔla la bea da sã'am, ti narge pãᅇa la selsgo, bãᅇe sela n tã wun sõᅇe tɔ, ti ti malᅇe ba, ti sela da tã'age kẽ sã'am ba.

Sõņe fu mēņa tī Nawēņne sōņe fō

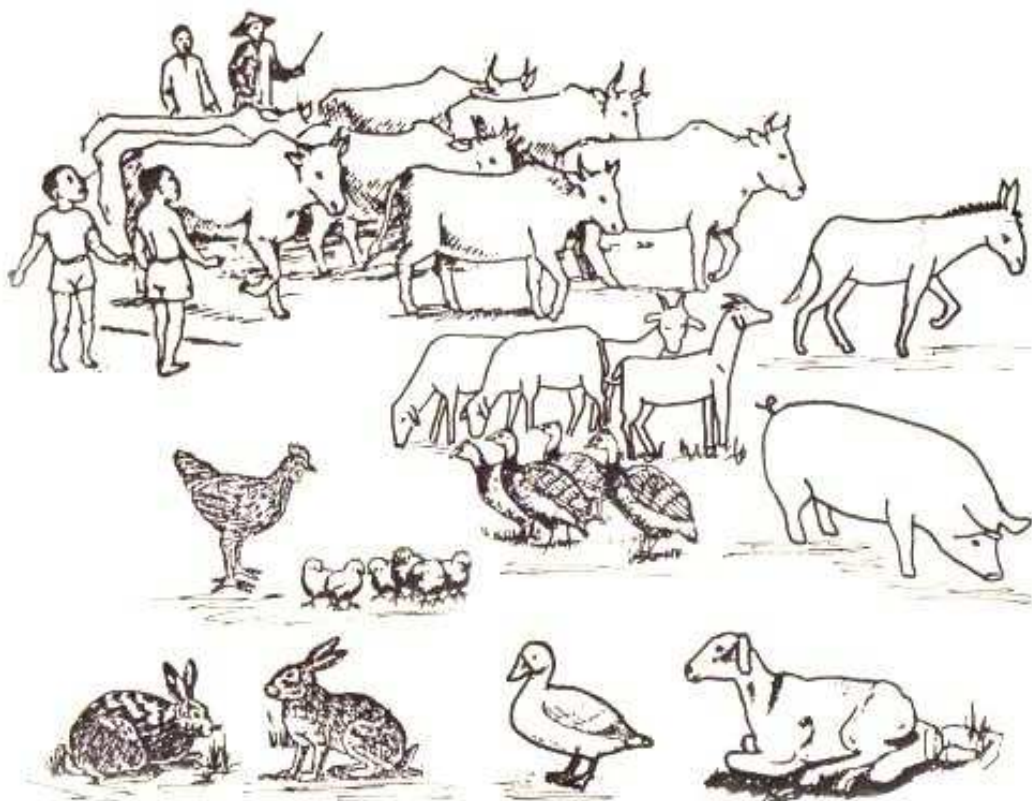
Nērba baseba yetī ba putē'ere puam tī kva ka le māala, tunna kva tvuma yaalī-yaalī, asīra, la ka māalī. Gōņo wā kā'anī yāma, pa'ala la ya wun ēņe se'em tī ya kva la tvuma sōņe ya, tī ya bōn-tarsōm zo'oge, tī ya vōm wun āna yēlem.

La gōņo wā karēņre mā'a ka seke. Bēla doose ya kā'aņo la ēņe gōņo wā n yetī ya tī ya ēņe se'em na, tī bēla n de bāņre yōoro.

Uka yelle

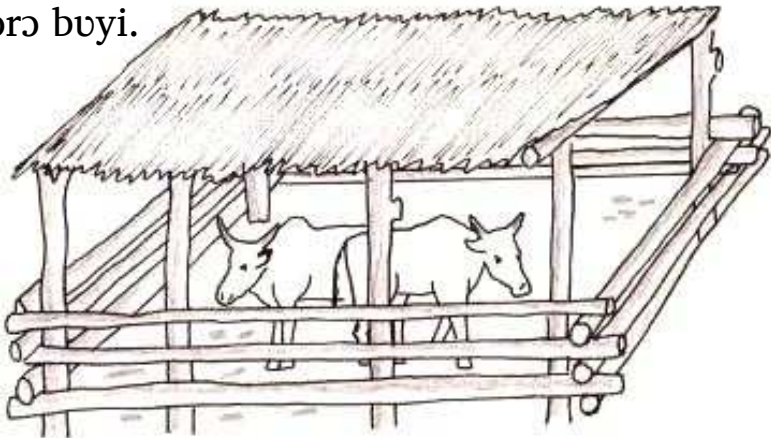

Ti malge zē'a ita dūnsi

Ti sãn base ti dūnsi ti ba ɛera yooyoo, bela de la sã'añɔ. Yubre ba wun kē la nērba vato pvam obe si, bu tea. Ba sãn kē nēr-seka sēnkalaɲa pvam bu zē'am ti ba gubge pvam, la de la sã'añɔ, a dāana sãn paage mi, a nēɲa n wun zūɲe.

Ba sãn yē tia n sele nãn dena ti-polle, ba zōɲri la a zuum ti a gure ka le tãna wun bi sōɲa, koɲe ki. Ti nēr-seka n sele ē na zē bura. Dūnsi mē ēn kē seka zēero pvam me sã'am ba wuu.

Dūn-eersi tã me wun boi lebge dūn-wagrɪ, gigma la sãsi dia. La nēr-seka n malge zē'a lagse a dūnsi bura ba yelle sōɲa, yelle kãn pake a dūnsi. A sãn bo'ɔra ba dia sōɲa, ba kãn dɔm, la ba bugulgo kãn wirge, ti la dena yōoro buyi.

Ti bĩŋra dũnsi la bugulgo sōŋa

Ti sãn mē de-sōma kē'ese ti dũnsi la, bɔ'ɔra ba yɔnno la ko'om ti la sɛkra ba, ba bĩnno, la ba nandu'urum, la yɔnno na gaani la taaba, ti ti kã'asra kugra taaba zuo. La sãn wa yuuge, ti won yē me ti ba de la bugulgo pã. Ti sãn vaage bugulgo bãma ēŋe ti zē'esi, ba lebrɪ la zē-yēlsɪ, bukra nuga, ka le dena zē'e-wɛglsɪ. Saaga sãn ni, ko'om kē'eri tēŋa mɛ, ti fu sãn bure bõn-sɛka wuu

ba yesri me ze pɔl-pɔli tara pãŋa bita tɔtɔ.

Fu sãn vaage mōogo pĩ fu va'am puam, fu kã'ari la Nawēnne ti saaga ni paage ti ba põ'oge, ti fu bõn-kɔla mãale ti dia bɔna.

Bugulgo n pa'asri
zē'am yēlem ti
kua mãala
sōŋra tɔ. Bela ti
mōrge bĩŋra
ti dũnsi bĩnno
sōŋa ti la dena
ti bõn-tarsõm.

Uvne s̄an wiige, ti b̄sra ti d̄nsi yelle s̄oŋa.

N̄erba baseba wi'iri samamp̄oŋḡo ti sap̄oŋḡo. Yubre
ȳonno la ko'om boe me ti d̄nsi ȳūra dee ɔbra t̄gra.
T̄ɔt̄o ti ba dare n̄obe me, ti ba īyā ȳela puli-puli, ti
n̄enno, la ulum b̄na.

La samamp̄oŋḡo s̄an paage, saaga ka le niira, ti
ko'om ba'ase b̄ogsum, ti ȳonno ku. Ti s̄an ka b̄ise
d̄nsi la yelle, ba yaali me la k̄om la ko-ȳūuro, wun
d̄om lebge d̄un-w̄onno ti ulum ka le b̄na.

Ti fu s̄an ȳoke ē ku, a n̄enno ka zo'oge. Fu s̄an koose
ē, a ligri m̄e ka zo'oge. La s̄an dena bela, s̄oŋre b̄e?
La ti s̄an b̄sra d̄nsi yelle, ti ko'om la ȳonno sekra
ba, ti ba deto āna s̄oŋa, ti ba ka ɛera yooyoo, ba k̄an
d̄om, b̄ā'as̄i ka t̄a wun k̄e s̄ā'am ba, ba wun n̄obra me
dee yirgra z̄'ora, ti ti wun t̄ana l̄osra māala ti v̄om
yela.

Ti dũᅇa sãn ki, ti pĩ ẽ bu ti yõ ẽ

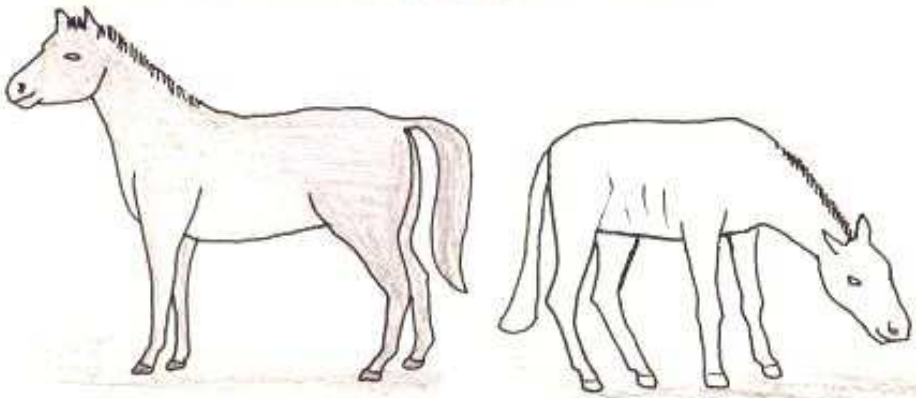
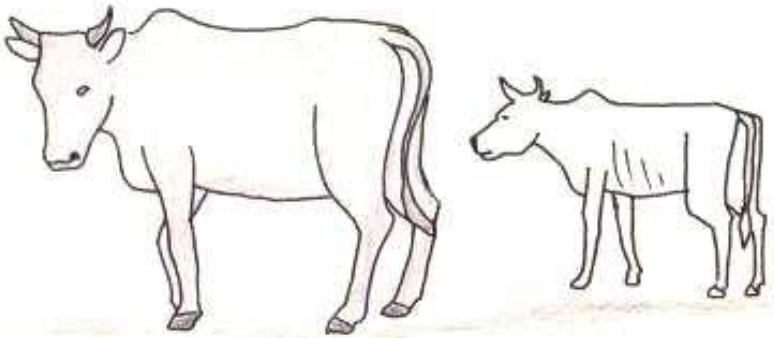
Dũnsi mẽ bẽ'eri me wu nẽrba la. Ba mẽ tarı bã'a-
lonrsı me. Dũᅇa sãn bẽ ki, bã'aga la tã me weege a
nẽnno la puam. La bã'aga n yõke dũᅇa tã me yõke
nẽrsaala.

Tõma sãn obe nẽnno na, ti bã'aga la bea kẽ ti ãyã, ba
wun yũ ti zum me yurge pãi dita ti ãyã, ti ti pãᅇa
wun ba'ase. La wun doose la bilam ẽᅇe ti yõ-pua.
Dũnsi bã'ası kuvrı seba me toto. Seba ẽn obe na-
kũ'ᅇᅇa me wẽrge kiira. Dũᅇa n zale nẽnno obga tã me
isge nẽr-seka zolgo. Tõma n kuvrı dũnsi obra wã, ti
da zoe zẽ-yãgre la nẽnno la duka. Ti mõrge dugra ba
ti ba bita sõᅇa. Bã'aga bea sãn bõna nẽnno puam, ti
duka la sãn ka seke, bã'ası bea la ka kiiri. Ti sãn obe
ba, ti mẽ wun lebge la bã'adõma.

Ti tũ'usra dũn-kāra n ān sōᅇa ugra

Dũn-kāra buuri ān sōᅇa me gāna taaba. Ti yēti niig-kāra, la niig-pıᅇsi buuri me. We-kāra buuri boe me, ti we-pıᅇsi buuri mē bōna, la de la bela la dũnsi la wuu. Baseba yırgı me tōtō, ti baseba mē bita tōtō, seba boe me tara pāᅇa tunna zō'ora. Bela ĩyā, ti tũ'use dũn-kāra seba buuri n ān sōᅇa wun sōᅇe tō, ti ti yē yōoro.

Ti ugra nō-sōma buuri

Nōosi tarɪ buuri to'oto'ore zo'oge mɛ. Nō-kāra buuri boe mɛ, nōosi n yirgrɪ tɔtɔ buuri mē boe mɛ. Tōma eerɪ la seba n wun sōŋɛ ti la. Bela, la de la nō-kāra n de nō-sōma buuri n yirgrɪ tɔtɔ la, ti ti wun tū'use ugra. La de la nō-kūm n ěn wa'am ti la lebge bura, ti la deɲa sū-sā'aŋɔ.

La sela ka boe ka tara tum. Zamāana wā mitba yē nō-kūm tum mɛ, ti ba bɔna uka logtordōma la zē'am, ti ba tara tibra. Fu sān sose, ba wun wa'am wa lu fu nōosi la bɔ fu, ti nō-kūm da ku ba.

Ti sān ugra nōosi, ti bɔ'ɔra ba dia, dee tibra ba, ti da base ti sela ěŋɛ ba. La ti da yīm ɔɔɔ, la saaga, la wunteɛŋa yelle. Nōosi deego sān āna sōŋa, bela n wun sōŋɛ ti ba pōse saaga, la ɔɔɔ wakate, dee telge. La ti wunteɛŋa sān wun wuŋɛ, ti ba kē mā'asum na wɔ'ɔsra, ti wunteɛŋa la sān ěŋɛ lamlam ti ba le yese ɛɛra. Bela, ti wun mē la nōosi deego ita ti nōosi.

Ti ugra s'wsi z'wra

Yire s'wsi la targa de la nāana. Ba yigrı me t'w, bela n sēm na fu telgre. Fu s'ān yē s'w'n-yā'aŋa la s'w'n-d'w'w, mōrge ti y'w'n'w sekra ti ba w'bra, ti ko'om b'ona ti ba yūura tıgra, ba yigrı z'wra me. Ti fu s'ān b'wra, fu l'w'sra k'w'ra ita zēer'w n zā'asum ti fu yirdōma dita, ti laafe la p'āŋa b'ona, ti ba tara sū-yēlga. Bela w'om na ān yēlem me, ti tuuma la mē sēnna nēŋa. Fu s'ān le b'wra fu yōgrı me k'w'sra yēta ligri. Weem s'wsi la gā la tūntuuro, la pikma puam, la s'ān dena yire s'wsi la, bāma nōŋe la deem. Bela n soe ti tōma s'ān b'wra ti uge s'wsi, ti w'w'n b'ise me malge de-sōma ita ba. S'wsi mē eerı me ti ba deego mē zom zuum bu? A mēŋa la āna pıka. S'w'ŋa de-sōŋ'w de la ti mē ti a mēeŋa dena k'āte, ti fu s'ān pile ē ti a da yulla, ti ko'om da z'wta kē'era a puam, ti a puam dena saalga la ke'eŋa, āna sōŋa. La fōn yē wā s'w'ŋa nōŋe la bogro tū'a. Deego la puam tū'a s'ān dena nāana, s'wsi la tū'uri me w'w l'w'wsi, bu wena, kē'era gā dee yesra.

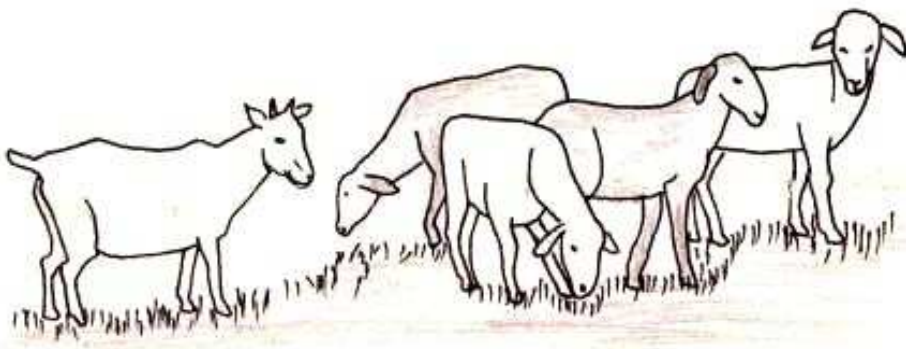

Ti ugra piisi la buusi

Ti ugra piisi la buusi, la ti da basra ba ti ba eera saara. Ti gu'ura ba, bu ti yu'ura ba. Piisi la buusi uka m̄aali t̄oma t̄eṅa w̄a me. Piisi la buusi uka tari ȳooro zo'oge

me. Ti da basra ti d̄insi ti ba eera yooyoo. Ti yu'ura ba, la ti s̄an yo'oge ba ti gu'ura ba. Ti eṅe yaṅa n tari p̄aṅa yu'ura ba. Ti t̄a me won m̄e wara lalga gubge yu'ura ba.

S̄ore s̄an dooge, ti yo'oge ba, yeḡra ba, la won eṅe se'em ti ba da s̄'am n̄era b̄on̄o. D̄insi s̄an obe ti ba pua p̄re, ti ba paage ko'om z̄'e'am ba ȳuri me s̄oṅa s̄oṅa. Ba s̄an ȳu t̄ige, ba eege la m̄a'asum z̄'e'am ḡa bugsra ba ȳon̄o.

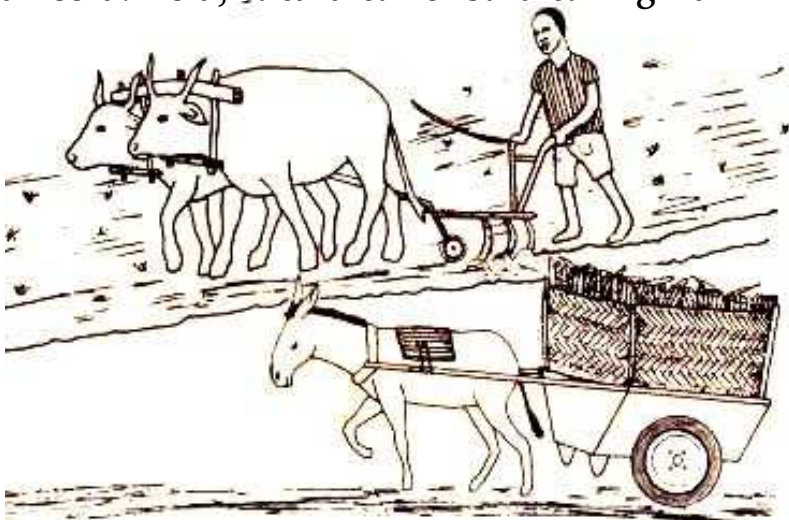
Tɪ tara bõnsɪ bu niigi sõŋa, tvun-tooro ãyã

Ba yetɪ: «Bõn-nãana poore n diglɪni». Tɪ guuse tɪ tɪ bõn-nãana poore da diglum. Tõma nërba daan põn mina bõŋa la zeero tiiri me, senna dɪkra yaarum, zũma, la gu'ure zelgra bõnsɪ ɛera læbra.

La bõŋa tã wun ken tum tvun-tooro baseba me. Kua la tva ba'asɪ nërsaala pãŋa me, nãra targɪ tɔtɔ me gãna bõŋa, bu naafɔ.

Fu sãn tara nasaara kũure, dɪke sɔge bõnsɪ, bu niigi, ba kɔɔɪ zɔ'ɔra me, ba kɔɔɪ la tɔtɔ, dee gurgra k'era tẽŋa.

Fu sãn tara torke, fu tã me wun vaage dɔɔɔ, bu si, bu tõnnɔ, bu kuga, bu zeero buuri to'oto'ore pɪre ã botɪ bõŋa zɛera. Bela, tɪ tara tɪ bõnsɪ la tɪ niigi la tunna.

Azĩ'ire-m-yula n ku baaga mōm a dεema

«Nēriba bayi sōi nēra ayula». Yetɔg-bāna wā pa'ale me ti nēra woo de la a bāŋe ti «yem dikri la tadāana zē'am». Ba pa'ale tōma la pa'al-sōma. Bela ān sōŋa, la de la sōŋre. La, la deege la ti doose ban pa'ale ti se'em na. Wōŋa la ka seke. Tōma sān bɔɔra ti ti yē yōoro, ti mōrge doose tin selse wōm bōn-seba la wuu. Ti yē me ti tōma tēŋa wā de la uka tēŋa, dūn-kāra la dūn-pıgsı tēŋa. Bela ĩyā, tōma sān sıri mōrge dɔla ban kā'an ti uka yelle wā, ti tēŋa wā bōntarsōm wun zo'oge, bugulgo wun bɔna malge tēŋa, ti kua mǎale. Nēnno wun bɔna ti ti ɔbra tara pāŋa la ĩmǎ'asum, ti wun tā'age koose dūnsi zo'oge, ti tēnsı baseba bōno kē tōma tēŋa. La wun dēna tēŋa wā bōntarsōm pa'asgɔ, la wun dēna la tēŋa wā malgre. Tōma sān doose ban kā'an ti uka yelle wā, ti tēŋa wā bōntarsōm wun zo'oge. Nēra woo nōŋe me ti a yē, la a sān yē, a boori ti la zo'oge me. La zo'ore ka sēm ti la ka doose la tvune. La de la bela ĩyā ti ninkārsı make ba makre yeti: «Puse m poore dagı sela». Bela, ti sān bɔɔra pa'asgɔ, ti da zē zāŋa.